

De Waddenregio, een levend landschap

Landschappen zijn voortdurend in verandering. Deze veranderingen laten sporen achter, sporen uit voorbije tijden. Sinds de laatste ijstijd, enige duizenden jaren geleden, heeft de Waddenzee grote invloed gehad op het landschap. Fluctuaties van de zeespiegel en de getijden hebben gezorgd voor een open, wadden- en zee-kleilandschap. De mens is er vervolgens in geslaagd om hier een bestaan op te bouwen. Door een bijzonder samenspel tussen mens en natuur ontstond langs de Waddenzee een uniek gebied. De vroegere ontginning, latere bewoning en gebruik zie je terug in het landschap. Het gaat om de geschiedenis van onze voorouders, en van ver daarvoor. De sporen hebben grote waarde voor

de toekomst. Als wij zorgvuldig omgaan met deze betekenisvolle sporen biedt de Waddenzeeregio vele kansen voor een duurzame ontwikkeling.

Waardevolle sporen

Tussen 1999 tot 2001 zijn de belangrijkste cultuurhistorische en landschappelijke kenmerken van de Waddenzeeregio in kaart gebracht. Dit is gedaan door het project Lancewad, wat staat voor **Landscape** en **Cultureel Erfgoed** van de Waddenzeeregio. Vele voorbeelden van wierden en terpen, sluisen, dijken, molens, vuurtorens, kanalen zijn de symbolen van het samenspel tussen mens en natuur en tussen water en land. Sporen in een 'leesbaar landschap' als de karakteristieke lijnen in een geliefd gezicht. Zorgvuldig omgaan met deze waardevolle sporen draagt bij aan de ontwikkeling van een levend landschap, zowel economisch, sociaal-cultureel als historisch.

Enkele principes

In de Ministersconferentie over de Waddenzee, in Esbjerg in 2001, werden de volgende principes onderschreven:

- Het landschap is altijd onderwerp van transformatie. Het landschap mag niet op slot maar we kunnen ontwikkelingen wel beïnvloeden en bewaken.
- Dat maakt de betrokkenheid van de mensen die in de regio wonen en werken belangrijk, evenals de bezoe-

kers van het gebied. Gebruik daarbij de kansen die de regio biedt.

- Het vergroten van de bewustwording van het erfgoed is voorwaarde om de te komen tot praktische toepassing en acceptatie.

Doorgeven van de erfenis

Het project Lancewadplan loopt van 2005 tot 2007 en wordt financieel mogelijk gemaakt door een bijdrage uit Interreg IIIB, het Noordzeeprogramma van de EU. Het project richt zich op de toepassing van kennis en inzicht in de opgaven van inrichting en gebruik van de ruimte.

Doelen

Een visie en strategie

Denemarken, Nederland en de twee Duitse deelstaten Nedersaxen en Schleswig-Holstein, ontwikkelen een visie en strategie over de wijze waarop zij het behoud en de duurzame ontwikkeling van landschap en erfgoed ter hand willen nemen. Het is een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid.

We hebben antwoorden nodig op vragen als: Hoe beïnvloeden de hervormingen in de landbouw binnen de EU ons cultuurlandschap? Hoe kunnen we onze dorpen levend houden en tegelijkertijd het erfgoed benutten voor aanvullende inkomsten? Wat willen we bereiken over 15 tot 20 jaar en welke strategie hoort daarbij?

Doorwerking in planning

In het eerste project (1999-2001) is vooral gekeken naar de individuele elementen zoals terpen en wierden, dijken, kerken etc. Nu zullen deze elementen in hun onderlinge samenhang en betekenis worden gepresenteerd. Een aantal begrensde deelgebieden in de Waddenzeeregio zullen worden gekarakteriseerd waarin ook aandacht voor de sociaal-economische ontwikkelingen in die gebieden.

Wat zijn de belangrijkste waarden van dit landschap en het cultuurhistorisch erfgoed? Waarom zijn ze bijzonder op een internationale schaal? Wat zijn daar de actuele opgaven van (ruimtelijk) beleid? Wat zijn de belangrijkste bedreigingen en kansen voor dit erfgoed, nu en in de toekomst? Door belangrijke partijen, de zogenaamde 'stakeholders' en het publiek te betrekken bij deze vraagstukken, kunnen doelen worden gehaald. Het is essentieel dat de uitkomsten en aanbevelingen degelijk zijn en kunnen worden geaccepteerd door het brede publiek.

De uitdaging

LancewadPlan wacht vele uitdagingen. De mensen die in het gebied wonen of werken, of als toerist bezoeken, hebben verschillende, soms tegenstrijdige belangen en verwachtingen. Waar de een bezig is met zorg voor bijvoorbeeld de werkgelegenheid, is de ander bezorgd

over het behoud van het erfgoed en de open ruimte. Al deze belangen en verwachtingen raken elkaar in steeds wisselende situaties en verhoudingen. De kunst zal zijn hierin de gemeenschappelijke noemers te vinden die omgezet kunnen worden in de visie en de strategie.

Beoogde resultaten

Het publiek, de belangrijke sectoren, beleidsmakers en de politiek zullen meer bewust zijn van de bijzondere waarde van cultuurlandschap en erfgoed in de Waddenzeeregio. Ze krijgen handreikingen hoe bij te dragen aan behoud en ontwikkeling van deze waarden en welke kansen er uit naar voren komen. Bij de ruimtelijke inrichting hebben deze waarden een volwaardige plaats in de afwegingen.

De waarden van landschap en erfgoed van deze regio worden getoond in een 'atlas' die beschikbaar komt op het internet. Daarop worden, in een handboek, ook de handreikingen en 'best practices' gepresenteerd.

Waddenzee en 'The Wash'

'The Wash' is een gebied aan de oostkust van Engeland, begrensd door de counties Lincolnshire en Norfolk. Er bestaan vele overeenkomsten tussen dit gebied en de Waddenzeeregio, zowel buiten- als binnendijs. Vergelijkbare omstandigheden en ontwikkelingen hebben geleid tot een voor ons herkenbaar landschap en cultuurhistorisch erfgoed.

De 'Wash Estuary Strategy Group' heeft recent een hernieuwd plan vastgesteld voor een duurzaam beheer van natuur en landschap van het Wash regio. Om kennis hierover uit te wisselen, met name over de wijze van waardering, is The Wash uitgenodigd om te participeren in LancewadPlan.

Misthusum Enge (DK)

Historische terpen op het wad

Misthusum is de meest noordelijk gelegen terpencluster binnen de Waddenzeeregio. Hier zijn in de middeleeuwen acht terpen aangelegd, elk met een boerderij en een lage zomerdijk ter bescherming tegen de zee gedurende dat seizoen. De dijken waren niet sterk genoeg om in de winter bescherming te bieden tegen de zee waardoor vele terpen regelmatig overstromden. In de 18^e eeuw verhuisden de bewoners naar De Geest, en in 1814 verliet de laatste familie Misthusum. Wat nu nog rest is een lage dijk, acht verspreide heuveltjes en een klein huisje, Misthusumhus, gebouwd in 1814 voor de herder van de meest noordelijke terp.

Misthusum Enge is onderdeel van de Ballummarsk die sinds 1919 omgeven is door een sterke zeedijk.

Doorgegeven Projekt van de LANCEWADPLAN erfenis

Een nieuw leven voor een historische kade

De historische, middeleeuwse haven van King's Lynn is gelegen aan de oevers van de Great Ouse die afstroomt naar het zuidoosten van The Wash. De kade en de rivieroever hebben in de loop van de tijd verschillende rollen gespeeld met betrekking tot walvisvaart, het bouwen van schepen, als handelscentrum, visserij, kleiwinning en baksteenfabricage. In de Middeleeuwen vestigde de Hanze z'n engelse basis hier. Zij bouwde een pakhuis dat tot op de dag van vandaag, als enige in Engeland, nog aanwezig is. Maar zoals met veel historische kades en rivieroever, werd het gebied veronachtzaamd en het karakter van de industrie en handel veranderde. Nieuwe ontwikkelingen begonnen het culturele karakter aan te tasten. De bevolking van King's Lynn herkende dat hun erfgoed verschijnselen van verwaarlozing vertoonde en dat er actie nodig was om het belangrijkste deel van de stad weer op een moderne manier tot leven te brengen. Het had veel voeten in aarde om de integratie tussen oud en historisch en modern en gebruiksvriendelijk zeker te stellen.

Photo Hallig ©www.nordseetourismus.de

King's Lynn (UK)

Leven op de grens van land en zee

Er is een woord wat precies het Noord Frieze kustgebied karakteriseert: dat woord is diversiteit. Diversiteit wordt ontleend aan de sterke variatie van landschapsvormen die naast elkaar voorkomen: geest en moerasedeilanden, Halligen, rivieren en kwelders, wadengebied, resten van moerassen, buitendijkse zanden en getijdgeulen die het landschap domineren. De constante inspanningen van de Noordzee om in cultuurgebrachte kwelders weer om te vormen tot wadengebied en de continue inzet van bewoners om deze gebieden te beschermen tegen de invloed van de zee, domineert niet alleen het landschap maar ook de lokale bevolking. Tot voor kort werden de sporen van deze strijd aangetroffen in hun gezichten, huizen, gewoontes, traditionele kleding, taal en dialecten. Bijna onveranderd duurt de strijd met de natuurlijke elementen voort. Gedurende de wintervloeden, wanneer het land overstroomt, worden de inwoners van Halligen herhaaldelijk er aan herinnerd hoe het leven vroeger in de kustgebieden was onder de extreme omstandigheden. Ondanks dat, blijven zij er gewoon wonen; er is geen betere manier om de sterke binding tussen mens en natuur aan te tonen.

Inseln & Halligen (SH)

Veranderingen en historische cultuurlandschappen

Landschappen zijn aan verandering onderhevig. Deze veranderingen zijn het gevolg van natuurlijke processen en, niet in de laatste plaats, menselijk ingrijpen. Het waddenzeegebied is een goed voorbeeld van een regio waarin natuurlijke en menselijke interacties elkaar beïnvloeden. De sluis, in het dorp Carolinensiel, ligt nu landinwaarts, maar was voorheen een drukke havenplaats. Bij oprichting verloren andere kleine havens, Alt- and Neufunnixsiel, die verder naar het zuiden liggen, hun functie. Hierdoor moesten de inwoners andere middelen van bestaan zoeken, net zoals de inwoners van Carolinensiel dat tegenwoordig moeten doen. Ons doel is om het historische en culturele landschap voor toekomstige generaties te bewaren en er voor te zorgen dat het niet zijn kenmerkende karakter verliest. Hiervoor is een heldere en gezamenlijke visie nodig.

Meer Informatie

Internationale coördinator:
Manfred Vollmer, +49(0)4221-9108-18
vollmer@waddensea-secretariat.org

Regionale coördinatoren:
Denemark: Charlotte Lindhardt, +45 25 39 91 67, cl@fimus.dk
Schleswig-Holstein: Armin Marx, +49(0)4621-387-34,
armin.marx@alsh.landsh.de

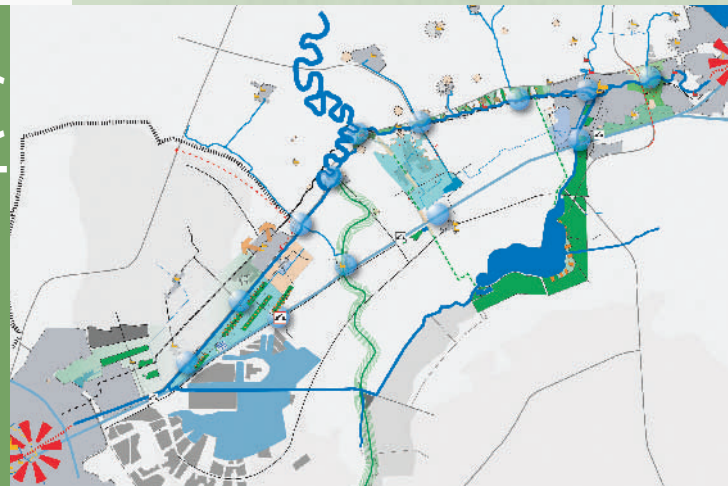
Neder Saksen: Ulf Ickerodt, +49(0)511-925-5296,
ulf.ickerodt@nld.niedersachsen.de

Nederland: Jaap Postma, +31(0)50-599-2300, j.postma2@minlnv.nl

The Wash, UK: Tammy Smalley, +44(0)1406-42551,
Tammy.Smalley@lincolnshire.gov.uk

Website: www.lancewadplan.org

Carolinensiel (Nds)

Visie op de identiteit, kansen voor de toekomst

In het oude cultuurlandschap langs het Damsterdiep, tussen Groningen en Delfzijl, liggen vele wierden, oude dijken, paden en wegen, monumentale kerken en boerderijen, bruggen en andere waardevolle cultuurhistorische elementen. Gedurende een aantal decennia is een deel van het karakter verloren gegaan. De provincie Groningen en een aantal gemeenten onderkennen de aantrekkelijkheid van dit gebied en zien daarin belangrijke kansen voor deze regio. Men heeft het initiatief genomen om met partijen als het waterschap, erfgoedorganisaties, bewoners en landschapsarchitecten over de kwaliteiten en de kansen te spreken. Dit heeft geleid tot een visie op de identiteit van het Damsterdiep, waarin nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen de landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten versterken. Deze ruimtelijke visie op het Damsterdiep moet bijdragen aan nieuwe economische kansen in de komende decennia.

Damsterdiep (NL)